

Regionstaben
Ingela Jönsson

2020-02-07

HSN/1341/2019

E-post:

Regionens revisorer

Svar på revisorernas granskning av samverkan avseende personer med psykisk funktionsnedsättning

Regionens revisionskontor har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Region

Jämtland Härjedalen, Krokoms kommun, Strömsunds kommun och Östersunds kommun granskat hur samverkan fungerar när det gäller personer med psykiskt funktionshinder.

Enligt Socialtjänstlagen har både kommuner och regioner ett ansvar när det gäller vård- och stödinsatser för personer med psykiskt funktionshinder. För att inte personer med psykiskt funktionshinder ska "hamna mellan stolarna" har kommuner och regioner en skyldighet enligt lag att ingå en överenskommelse om hur samverkan ska utformas mer i detalj. Det är hur den samverkan fungerar som revisorerna har granskat.

Revisorerna har bett Hälso- och sjukvårdsnämnden om en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras att vidtas med anledning av granskningsresultatet.

Nedan redovisas revisorernas bedömningar i kursivt och verksamheternas kommentarer till bedömningen i vanlig stil.

• Revisorerna anser att det saknas tillfredsställande rutiner för att kunna identifiera och fånga upp personer med psykisk funktionsnedsättning. Avsaknad av aktuell kartläggning medför bristande förutsättningar för att ha en tillfredsställande kontroll. Dock anser vi att det till viss del finns

rutiner för att ha kontroll över denna grupps behov, men vi anser att dessa rutiner inte är heltäckande.

2012 genomfördes den senaste länsgemensamma kartläggning av förekomsten av personer med psykiska funktionsnedsättningar. Socialnämnderna är enligt 5 kap 8 § Socialtjänstlagen (SoL) skyldiga att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden. Kommunen ska planera sina insatser för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I planeringen ska kommunen samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer. Region Jämtland Härjedalen är en viktig part i genomförandet av kartläggningar. För att säkerställa att regelbundna kartläggningar genomförs och skapa en likvärdighet i genomförandet bör en länsgemensam struktur för att genomföra arbetas fram, med gemensamma mätinstrument och bedömningsmallar.

Just nu pågår en enkätundersökning riktad till kommunernas och regionens vårdpersonal som handlar om hur de upplever samverkan mellan regionen och kommunerna inom specifikt vuxenhabiliteringsområdet. Denna enkätundersökning kommer därefter att ligga som underlag för samtal i Fredagsgruppen (tjänstemän) och Sociala vård- och omsorgsgruppen SVOM (politiker) om hur samverkan behöver utvecklas, då kan också behov och eventuell form för kartläggning diskuteras.

• Revisorerna anser att det saknas en fullt ut tillfredsställande samverkan och ansvarsfördelning mellan regionen och kommunerna när det gäller insatser för psykiskt funktionshindrade. Överenskommelsen om psykiskt funktionshinder som regionen och länets kommuner har ingått har begränsad betydelse för det praktiska arbetet. De mål som finns i

överenskommelsen har, enligt de intervjuade, inte någon nämnvärd betydelse avseende styrning och uppföljning.

Aktuell version av "Överenskommelse om samarbete mellan kommunerna i Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen – gällande personer med psykiska funktionsnedsättningar" är giltig mellan 2017-2019. SVOM är ansvariga för uppföljning av överenskommelsen. Ett revideringsarbete bör initieras av SVOM våren 2020 för genomförande hösten 2020. För att stärka överenskommelsens betydelse bör uppdraget innefatta en process kring att ta fram mätbara mål vilka underlättar uppföljning och stärker kvaliteten i arbetet. Överenskommelsen behöver på ett tydligare sätt implementeras i verksamheterna och verksamheterna behöver aktivt arbeta för att få tillstånd en fungerande samverkan på lokal nivå, med utgångspunkt i överenskommelsen.

Vid SVOMs möte 2020-02-14 diskuterades detta svar till revisorerna varvid SVOM uppdrog till sina tjänstemän att revidera Överenskommelsen om psykiskt funktionshindrade under våren 2020 och ta fram mätbara mål som underlättar uppföljning.

Överenskommelse om samverkan avseende missbruk, riskbruk och beroende revideras hösten 2019 och våren 2020. När reviderad överenskommelse är beslutad krävs ett implementeringsarbete i verksamheterna. För att överenskommelsen ska få önskad betydelse behöver verksamheterna aktivt arbeta för att få tillstånd en fungerande samverkan på lokal nivå, med utgångspunkt i överenskommelsen. 2020-02-11 kommer Sveriges kommuner och regioner (SKR) till Jämtland för en dialogdag avseende "Handlingsplan mot missbruk och beroende - Tidig upptäckt, tidiga insatser, stöd och behandling för personer i åldern 13-29 år". Del av dagen kommer att ägnas åt dialog om hur samverkan ska stärkas mellan huvudmännen i länet.

Forum för samverkan

Sedan 2013 finns länsnätverk psykisk hälsa i länet. De senaste åren har mycket av fokuset i nätverket varit på den nationella överenskommelse som tecknats mellan staten och SKR inom område psykisk hälsa.

Länsnätverk psykisk hälsa bör kunna utvecklas för att möta delar av de behov som framkommer avseende forum för samverkan inom psykiatriområdet i revisionsrapporten. Länsnätverk psykisk hälsa består av representanter från de åtta kommunerna samt Region Härjedalens vuxenpsykiatri, primärvård, ungdomsmottagning och barn- och ungdomspsykiatri. Nätverket arbetar på uppdrag av Fredagsgruppen och SVOM och är inriktat på att stärka deltagarna och dess huvudmäns förmågor till utveckling, samverkan och samarbete med respekt för varandras olikheter och kunnande, samt sprida information och förutsättningar till nytänkande och nyskapande. Ett annat fokus är att belysa och lyfta frågor kring psykisk hälsa till SVOM och Barnarenan. Detta genomförs genom att:

- nätverket i samverkan och samarbete utvecklar goda förutsättningar för psykisk hälsa verksamhet på region- och kommunnivå.
- arbeta med strukturer som gynnar arbetsområdet och målgruppen.
- kompetenshöja nätverket och att medlemmarna tar med kompetensen till den egna organisationen och sprider den kunskapen.
- verka för länsövergripande kompetenshöjning
- genom nätverket kunna påverka på nationell nivå.
- vara en remissinstans till SVOM och Barnarenan samt övriga gemensamma länsarenor.
- vara en förslagsinstans till SVOM och Barnarenan via Fredagsgruppen och L-IFO samt till övriga gemensamma länsarenor.
- arbeta aktivt med brukarmedverkan och brukarinflytande på alla nivåer.

Hösten 2018 kom Robert Brandt, Vård och omsorgsförvaltningen Östersunds kommun och Ylva Drevstad Vuxenpsykiatri Region Jämtland Härjedalen överens om att skapa ett samverkansforum mellan Vård- och

omsorgsförvaltningen och Område psykiatri, "Kom Psyk 2.0". Av flera olika anledningar fullföljdes inte planeringen av det nya samverkansforumet, men det finns förslag på struktur. Det är nu lämpligt att återuppta diskussionerna om denna samverkansgrupp, och då också inkludera Östersunds kommuns socialförvaltning.

När SVOM i december diskuterade vilka fokusområden som samverkan bör ha under resten av mandatperioden pekades just psykisk hälsa ut som ett av tre fokusområden. När SVOM i februari 2020 diskuterar sina fokusområden och då också kommer få information av svaren på revisorernas granskning har SVOM möjlighet att ge medskick att under fokusområdet psykisk hälsa lyfta fram samverkan kring personer med psykiska funktionshinder.

Även Samordningsförbundet är en arena för samverkan kring psykisk hälsa i vid bemärkelse där Regionen, kommunerna, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen träffas.

Slutligen måste de lokala samverkansarenorna lyftas fram

- dels finns inom hemsjukvård, äldrevård, socialtjänst lokala samverkansgrupper i resp kommun där kommunens vård och omsorg, primärvård, 1177 och ambulanschefer träffas
- dels finns LOKSAM-grupper där primärvård, psykiatri, socialtjänst, arbetsmarknadsenheter, arbetsförmedling och försäkringskassa träffas för diskussioner framförallt kring rehabilitering och arbetsmarknadsfrågor.

• Revisorerna anser att den bristande tillgängligheten till delar av specialistpsykiatri, som framkommit från intervjuer, kan innebära ett stort hinder för att upprätthålla en sammanhållen vårdkedja med avseende på att insatserna sker i rätt tid och rätt följd. Bristande

tillgängligheten till delar av specialistpsykiatrins medför en risk för att psykiskt funktionshindrade "hamnar mellan stolarna".

Region Jämtland Härjedalen är medveten om problemen med tillgänglighet till flera av sina verksamheter, bland dem både barn- och ungdomspsykiatri och Vuxenpsykiatri. Regionen arbetar med att förbättra tillgängligheten på flera sätt – bl a slå samman fler specialiserade mottagningar så att olika specialkompetenser kan hjälpas åt utan hinder av organisationsgränser. En annan åtgärd är starten av ett Specialistpsykiatriskt omvårdnadsteam (SPOT) som är ett mobilt team som hjälper till direkt i hemmet. Just SPOT-teamet är ett bra exempel på en utveckling för att fånga upp patienter i mellanrummet mellan specialistpsykiatrins slutenvård, och specialistvårdens öppenvård och kommunernas socialtjänst. Slutligen pågår också utvecklingsarbete mellan primärvården och specialistpsykiatri för att kunna ge bättre stöd till de psykosociala enheterna och patienter direkt på Hälsocentralen.

Samordningen mellan olika verksamheter inom regionen har tidigare identifierats som ett förbättringsområde av Regionstyrelsen som föreslog framtagande av en Långsiktig utvecklingsplan för psykisk ohälsa. Den är nu framtagen och på väg till fullmäktige för beslut. Den handlar inte specifikt om personer med psykisk funktionsnedsättning men handlar om hur regionen ska fokusera på psykisk ohälsa med sina resurser.

• Revisorerna har uppfattat att psykisk funktionsnedsättning inte omfattas av hemsjukvårdsavtalet. Av intervjuer framkommer en risk för att dessa "faller mellan stolarna" när det gäller stödinsatser som t.ex. läkemedelshantering, vilket ökar risken för felaktig läkemedelsanvändning. Vi rekommenderar att det görs en översyn av avtalet för att se om psykisk funktionsnedsättning kan omfattas av hemsjukvårdsavtalet.

Region Jämtland Härjedalen är medveten om att "hemsjukvårdsavtalet" inte specifikt reglerar något om personer med psykisk funktionsnedsättning, men det betyder inte att det inte gäller också inom detta område. Det andra avtalet som reglerar samverkan vid utskrivning från slutenvård gäller definitivt också för personer med psykiska funktionshinder.

Parterna som arbetat med revidering av hemsjukvårdsavtalet är överens om att nu bara göra smärre revidering eftersom de delar bilden av att avtalet har stor förbättringspotential och att något helt nytt behövs för att bättre stimulera samverkan och utvecklingen/omställning till nära vård. Därför har SVOM tagit initiativ till en politisk dialog/workshop den 3 april.

• Vi anser att det är otillfredsställande att samordnad individuell vårdplan (SIP) inte tillämpas i enlighet med lagens intentioner och regionala överenskommelser. Framförallt gäller detta brister inom område psykiatri som handlar om att berörd personal inte alltid närvarar när det kallas till samordnad individuell vårdplanering. Vi anser också att rutiner för avvikelserapportering med koppling till SIP som berör flera huvudmän bör förbättras.

Utifrån Lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvård som började gälla 20180101 har flera olika arbeten gjorts där SIP är en viktig del. Det har utarbetats process/arbetssättsbeskrivningar och utbildningar av det. Det har införts ett nytt IT-stöd för samverkansarbetet som ska ge stöd till arbetssätten, och det har skett särskilda utbildningar kring SIP. Just nu finns två koordinatörer (en kommun och en region) som har uppdrag att löpande följa upp samverkansärenden och ge direkt feedback och stöd till verksamheterna både kring IT-stödets användning och kring arbetssätten inkl SIP.

Den stora volymen i det arbetet har handlat om äldreomsorgsområdet varför det nu har skapats en arbetsgrupp för arbete kring SIP också inom psykiatriområdet. Arbetsgruppen kommer att till LIFO/Fredagsgruppen lyfta behov av att se över befintliga rutiner/stöddokument inom SIP-området med fokus på psykiatri.

Maj 2020 planerar de regionala samordnarna psykisk hälsa en utbildningsinsats för länets kommuner och Region Jämtland Härjedalen i samarbete med SKR i syfte att höja kompetensen kring SIP. Verksamheterna kommer att få möjlighet att utbilda s.k. SIP-stödjare som har uppdrag att fortlöpande stödja närstående verksamhet kring SIP. Målet är att användandet av SIP ska öka och att kvaliteten ska höjas.

• Revisorerna anser att kommunernas socialtjänster bör utveckla sin samverkan med brukarorganisationer. Enligt rapporter från Socialstyrelsen framhålles betydelsen av samverkan med brukarorganisationer.

2018-2020 har Jämtlands läns brukarråd (JLB) erhållit ekonomiskt bidrag från de samlade medlen inom område psykisk hälsa i syfte att underlätta deras medverkan/samverkan med kommun och region. JLB är en aktiv part i arbetet med handlingsplan psykisk hälsa. I det breda arbete psykiska funktionshinder/hälsa innebär är det dock flera parter som är att ses som intresseorganisationer, arbetet innefattar en bred målgrupp inklusive samtliga åldrar (barn, vuxna och äldre). Det är viktigt att ställa sig frågan; Vad menar vi med brukarmedverkan och vilka ska ses som brukare utifrån områdes bredd? På vilket sätt ska brukare involveras? Hur når vi brukare som inte ingår i de "klassiska" intresseorganisationerna? 2020 års nationella statsbidrag för brukarmedverkan kommer att diskuteras i SVOM för att just leta svaren på dessa frågor.

I det nationella kunskapsstyrningsarbetet finns nationellt programområde (NPO) psykiatri som har bredare bemanning eftersom där ingår också representanter för kommunerna. I det sammanhanget diskuteras också brukarmedverkan och samverkan med brukarorganisationer.

Det pågår också inom regionen en tjänstemanna-utredning för att se om levande bibliotek enligt förebild från Region Jönköping är en form för patient/anhörig-medverkan i utvecklingsarbeten.

• Revisorerna anser att det finns en förbättringspotential när det gäller kompetensutvecklingsinsatser. Enligt Nationella riktlinjer framhålls kompetens som en viktig del för att de insatser som ges ska vara av god kvalitet.

Region Jämtland Härjedalen har ingen annan åsikt än revisorerna kring vikten av kompetensutvecklingsinsatser. Detta är också en levande fråga i Fredagsgruppen och SVOM, tex se ovan panerade insatser inom SIP. Ett annat område där gemensam kompetensutveckling pågår är MHFA (Mental Health First Aid) inom suicidprevention.

Allmän kommentar till hela revisionsrapporten

Revisorerna likställer på ett flertal ställen primärvården och ungdomsmottagningarna. Ungdomsmottagningarna ligger organisatoriskt under primärvården, men har ett helt annat uppdrag.

Ungdomsmottagningarna är en liten enhet på 10 personer, är anslagsfinansierad och länsövergripande och står utanför hälsovalet. De har som hälsocentralerna mottagningsarbete för patienter med lätt till måttlig psykisk ohälsa men också stort utåtriktat arbete som gör att vi

inte kan ta emot patienter i samma utsträckning som den HC patienterna tillhör. De har endast 20% läkartid i grundbemanning så möjligheterna till vård för psykisk ohälsa är mer begränsad än en HC, ändå likställs de i revisionsrapporten. Många tror att ungdomsmottagningarna har första linje-uppdraget för psykisk ohälsa bland unga, med det har de inte.

Hälso- och sjukvårdsnämnden inser utifrån detta att det finns behov av att tydliggöra hur samverkan ska se ut mellan primärvårdens hälsocentraler, ungdomsmottagningarna, barn och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri.